

Ώρα για γενναία αύξηση των συνταξιοδοτικών εισφορών

Ο κ. Νίκος είναι 55 ετών. Είναι ο καφετζής του "ΠΟΛΙΤΗΣ". Εργάζεται σκληρά εδώ και δεκαετίες. Και αναμένει τη σύνταξή του για να ξεκουραστεί από της ζωής τα βάσανα και βάρη. Θα πάρει όμως σύνταξη; Θα μπορεί το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων να του καλύψει τις ανάγκες του; Ή κάποια μέρα η Πολιτεία θα του πει ότι το... ταμείο είναι μείον; Με βάση τα σημερινά οικονομικά δεδομένα του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων, όντως, ο κ. Νίκος, δεν πρέπει να ανησυχεί. Τουλάχιστον για τα πρώτα χρόνια της συντάξιμης ζωής του. Μετά, ίσως να πρέπει να αρχίσει να ανησυχεί. Λίγο για τον ίδιο του τον εαυτό. Κυρίως όμως για τα παιδιά του τα οποία, εάν τα πράγματα διατηρηθούν ως έχουν σήμερα, σίγουρα δεν θα πάρουν ποτέ σύνταξη από το κράτος. Το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΤΚΑ) θα "χρεοκοπήσει" σε 20 περίπου χρόνια. Οι σημερινές αποφάσεις λοιπόν της Πολιτείας θα καθορίσουν το μέλλον του κ. Νίκου αλλά και αυτό των παιδιών και των εγγονιών του.

Το γεγονός ότι το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΤΚΑ) αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα και οδεύει με ρυθμό επιταχυνόμενο προς την... πτώχευση είναι κάτι που έχει εντοπιστεί πολύ καιρό πίσω. Σχεδόν κάθε χρόνο, μάλιστα, κάποιοι φροντίζουν να μας υπενθυμίζουν ότι απομένουν 25, 24, 23... 20 χρόνια μέχρι την πλήρη εξάντληση του αποθεματικού του. Και ότι πρέπει να ληφθούν μέτρα άμεσα. Εδώ και τώρα. Χθες. Και να αναληφθούν μεγάλες θυσίες εκ μέρους των σημερινών εργαζομένων έτσι ώστε να διασφαλίσουν αφενός τη δική τους συνταξιοδότηση και αφετέρου των παιδιών τους.

20 χρόνια ζωής

Το αποθεματικό του ΤΚΑ εξαντλείται λοιπόν σε 20 χρόνια. Αυτό διαπιστώνει ενδελεχής μελέτη της εταιρείας παροχής αναλογιστικών υπηρεσιών **Muhanna & Co**. Και αυτό πάνω κάτω η μελέτη των αναλογιστών της Κυβέρνησης. Η ακριβής ημερομηνία δεν έχει άλλωστε σημασία. Αυτό που σε τελική ανάλυση θα μετρήσει είναι το κατά πόσο θα ληφθούν ή όχι τα δέοντα μέτρα για να διασφαλιστεί η συντάξιμη ζωή μας.

Η ζωή του ΤΚΑ μπορεί να παραταθεί πρωτίστως και κυρίως με την αύξηση των συνταξιοδοτικών εισφορών. Οι λύσεις της βελτίωσης της απόδοσης των επενδύσεων του αποθεματικού, της αύξησης της συνεισφοράς των αυτοεργοδοτούμενων ακόμη και αυτή η πολυσυζητημένη λύση της αύξησης της ηλικίας συνταξιοδότησης είναι μεν εξαιρετικά χρήσιμες και απαραίτητες όχι όμως και εξαιρετικά αποδοτικές. Την περασμένη Δευτέρα η εταιρεία **Muhanna & Co** οργάνωσε σχετικό συνέδριο το οποίο τέθηκε υπό την αιγίδα του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων Χρίστου Ταλιαδώρου. Θέμα ήταν η Επάρκεια, η Βιωσιμότητα, η Διακυβέρνηση και η Εποπτεία του συνταξιοδοτικού συστήματος είτε αυτό βρίσκεται κάτω από την διαχείριση του κράτους είτε του ιδιωτικού τομέα.

Αύξηση εισφοράς στο 22,9%

Όπως διαπιστώθηκε τα σημερινά επίπεδα εισφοράς για σκοπούς συνταξιοδότησης είναι ανεπαρκή λόγω της ανατροπής των αρχικών δημογραφικών δεδομένων.

Δηλαδή:

- της αύξησης του προσδόκιμου όρου ζωής και
- της μείωσης της γεννητικότητας.

Το ποσοστό των συνταξιούχων προς τους εισφορείς πρόκειται σταδιακά να αυξηθεί από 30% το 2004, σε 44% το 2020 και 78% το 2050. Η τρέχουσα εισφορά είναι αρκετή για να διατηρηθεί το αναλογιστικό ισοζύγιο μόνο μέχρι το 2010 - 2011.

Μελέτες της πολιτείας έχουν καταδείξει ότι για σκοπούς διατήρησης του αναλογιστικού ισοζυγίου η μέση εισφορά για συντάξεις στην περίοδο 2005 - 2050 επιβάλλεται να αυξηθεί από 14,4% που είναι σήμερα σε 22,9%. Πράγμα ασφαλώς αδύνατο γιατί θα επιφέρει δραματική μείωση στο βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων και άνευ προηγουμένου κοινωνική αναταραχή. Η απάντηση στα προβλήματα είναι η σταδιακή αύξηση των εισφορών. Μια λύση όμως η οποία θα αυξήσει σημαντικά την τελική αύξηση. Υπολογίζεται ότι για να επιτευχθεί η μέση εισφορά 22,9% στην περίοδο 2005 - 2050 η πραγματική εισφορά με κλιμακωτή αύξηση θα είναι τελικά πολύ πιο ψηλή από 22,9%, γύρω στο 33%.

Γιατί προβλήματα;

Ποιοι είναι όμως οι λόγοι που έχουν προκαλέσει το χάσμα μεταξύ των εισφορών στο Ταμείο και των αναγκών συνταξιοδοτικής κάλυψης του πληθυσμού; Όπως αναλύθηκαν στο συνέδριο, οι παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τη βιωσιμότητα του Ταμείου είναι κυρίως:

- η αύξηση των βασικών συντάξεων με βάση τις αυξήσεις των μισθών,
- η μειωμένη απόδοση στις επενδύσεις του Ταμείου,
- το χαμηλό όριο συνταξιοδότησης σε συνδυασμό με τη γήρανση του πληθυσμού και
- η χαμηλή εισφορά σε σχέση με τα οφέλη που προσφέρονται.

Σε μικρότερο βαθμό το ΤΚΑ πλήττεται από τη μικρή περίοδο ασφάλισης για θεμελίωση του δικαιώματος σύνταξης, την παραχώρηση επιδόματος ανεργίας για όλους όσοι αφυπηρετούν πριν από τη συντάξιμη ηλικία του γενικού συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων, τις παροχές από επαγγελματικά συστήματα, τις εξαιρετικά περιορισμένες εισφορές στους αυτοτελώς εργαζόμενους και την αδήλωτη εργασία.

Παραμετρικές και δομικές αλλαγές

Ο διευθύνων αναλογιστής της **Muhanna & Co** Γιώργος Ψαράς επισημαίνοντας ότι το αποθεματικό του ενοποιημένου ταμείου, αναμένεται ότι θα εξαντληθεί σε περίπου 20 χρόνια από σήμερα, υπογράμμισε ότι ο ορίζοντας των 20 χρόνων είναι πολύ μικρός όταν αναφερόμαστε στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων, και οι απαραίτητες παραμετρικές ή / και δομικές αλλαγές που θα αποφασιστούν θα πρέπει να δρομολογηθούν το συντομότερο δυνατό για να επιτύχουν ανατροπή της σημερινής εικόνας των οικονομικών του Ταμείου.

Οι παραμετρικές αλλαγές που θα γίνουν θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν αλλαγή στην αύξηση των βασικών συντάξεων, στην απόδοση των επενδύσεων, στην ηλικία συνταξιοδότησης και στις εισφορές. Άλλες αλλαγές που μπορούν να υιοθετηθούν και να έχουν θετικό αποτέλεσμα, συμπεριλαμβάνουν την αύξηση της περιόδου ασφάλισης για θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης, την αποτροπή εκμετάλλευσης του επιδόματος ανεργίας, τη ρύθμιση του προβλήματος των εισφορών των αυτοτελώς εργαζομένων και την πάταξη της αδήλωτης εργασίας. Στη ζωή όμως των Κυπρίων σταδιακά θα πρέπει να καθιερωθεί και η έννοια της συμπληρωματικής ιδιωτικής ασφάλισης η οποία θα επιτύχει τη διασπορά του συνταξιοδοτικού κινδύνου. "Οι επαγγελματικές συντάξεις και η ασφαλιστική βιομηχανία θα πρέπει να αποτελέσουν στο μέλλον το συμπλήρωμα της κοινωνικής ασφάλισης χωρίς ωστόσο να

αμφισβητείται η σημασία της, η οποία θα πρέπει να διασφαλίζει ένα αποδεκτό βιοτικό επίπεδο κατά το γήρας".

Δημόσιοι υπάλληλοι

Προβληματισμός πάντως εκφράστηκε στο συνέδριο σε σχέση με το κόστος χρηματοδότησης του Σχεδίου Συντάξεως των δημοσίων υπαλλήλων. Το κόστος χρηματοδότησης στην προκειμένη περίπτωση το επιβαρύνεται ο εργοδότης, δηλαδή η κυβέρνηση. Ως εκ τούτου, το θέμα της χρηματοδότησης τους δεν μπορεί να θεωρηθεί εντελώς ανεξάρτητο από το Γενικό Σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων αφού και τα δύο συνταξιοδοτικά σχέδια χρηματοδοτούνται είτε εν μέρει (ΤΚΑ) είτε ολικώς (Σχέδιο Συντάξεως δημοσίων υπαλλήλων) από την κυβέρνηση.

Η αποδοτικότητα των λύσεων

Ανάμεσα στις κυριότερες λύσεις που προτείνονται πάντοτε από τους αναλογιστές προκειμένου να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα του ΤΚΑ είναι η αύξηση στο ποσοστό εισφοράς, η αύξηση της ελάχιστης ηλικίας συνταξιοδότησης και η αύξηση των συντάξεων με βάση τον πληθωρισμό και όχι τις μισθολογικές αυξήσεις.

Ο διευθύνων αναλογιστής της *Muhanna & Co* Γιώργος Ψαράς εξήγησε και παρουσίασε τεκμηριωμένα με αριθμούς και στοιχεία ότι η πλέον αποδοτική μέθοδος είναι η αύξηση των εισφορών. Απαραίτητη είναι όμως και η αύξηση στην ελάχιστη ηλικία συνταξιοδότησης. Στην Κύπρο υπάρχει δικαίωμα συνταξιοδότησης - στον ιδιωτικό τομέα - από το 63ο έτος νοουμένου ότι ικανοποιούνται τα κριτήρια της περιόδου ασφάλισης (η πλειονότητα των μελών του Ταμείου ικανοποιεί αυτά τα κριτήρια και συνταξιοδοτείται στο 63ο έτος). Η διαφοροποίηση των δημογραφικών δεδομένων επιβάλλει, κατά τον κ. Ψαρά, την επέκταση του ορίου συνταξιοδότησης. Κάτι τέτοιο συνεπάγεται αυξημένα χρόνια εισφορών (θετική επίδραση για το Ταμείο), αυξημένο ωφέλημα (αρνητική επίδραση για το ταμείο) και μειωμένα χρόνια πληρωμής της σύνταξης (θετική επίδραση για το ταμείο).

Εξαιρετικά αποτελεσματική εμφανίζεται και η λύση της αύξησης των βασικών συντάξεων βάσει του πληθωρισμού και όχι βάσει των αυξήσεων στους μισθούς. Κάτι τέτοιο ασφαλώς δεν είναι και δεν πρόκειται ποτέ να καταστεί εύκολα αποδεκτό αφού δεν εξασφαλίζει την αύξηση της αγοραστικής δύναμης των συντάξεων σε αναλογία με την αύξηση της αγοραστικής δύναμης των μισθών (εξασφαλίζει όμως την αγοραστική αξία των συντάξεων). Εάν εφαρμοστεί τότε η κατάσταση του ταμείου θα βελτιωθεί σημαντικά και θα επιφέρει μεγάλη παράταση στο έτος που το αποθεματικό αναμένεται να εξαντληθεί.

Πάντως ο κ. Ψαράς χαρακτήρισε απαράδεκτο το γεγονός ότι από τους τόκους από επενδύσεις του ΤΚΑ αφαιρείται η εισφορά για την άμυνα, η οποία ανέρχεται σε 10% επί του ποσού των τόκων (αυξήθηκε από 3% σε 10% από 1η Ιουλίου 2002). Το ίδιο ποσοστό εισφοράς ισχύει για τα ταμεία σύνταξης αλλά για τα ταμεία προνοίας το ποσοστό είναι 3%. Η απόδοση όλων των συνταξιοδοτικών ταμείων (ΤΚΑ, Ταμεία Σύνταξης, Ταμεία Προνοίας) θα πρέπει να εξαιρείται από την εισφορά για την άμυνα ή οποιαδήποτε παρόμοια φορολογία, ως μέτρο στήριξης και προώθησης των συνταξιοδοτικών σχεδίων.

ΒΡΕΤΑΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Αλλάζουν και οι πρωτοπόροι

Ακόμη και το Ηνωμένο Βασίλειο, που θεωρείται ως η πρωτοπόρος χώρα στο θέμα των συντάξεων, προχωρεί σε συνεχείς αλλαγές και βελτιώσεις. Όπως ανέφερε στην

παρουσίαση του ο Κυβερνητικός Αναλογιστής του Ηνωμένου Βασιλείου Chris Daykin η προσπάθεια διαμόρφωσης ενός κατάλληλου συνταξιοδοτικού συστήματος ξεκίνησε από το 1948 με την Ιδέα Beveridge. Η φιλοσοφία βασίστηκε σε τέσσερις αρχές:

- 1) Στην καθολική ασφάλιση του εργατικού δυναμικού.
- 2) Στην καθιέρωση μιας βασικής σταθερής (flat-rate) σύνταξης σαν δίχτυ προστασίας. Η σύνταξη αυτή θα εγγυάται ένα ελάχιστο επίπεδο ποιοτικής ζωής.
- 3) Στην ευθύνη του εργοδότη και του ατόμου και όχι στην κρατική χορηγία
- 4) Στο ότι οι επαγγελματικές συντάξεις, που θα είναι επιπρόσθετες της βασικής σύνταξης, πρέπει να προσφέρουν ωφελήματα συναρτώμενα με τους μισθούς.

Από το 1948 το σύστημα αναπροσαρμόζεται συνεχώς. Οι συνεχείς αλλαγές στην δημογραφία, στην οικονομία και τις κοινωνικές αντιλήψεις επιφέρουν ανάλογες τροποποιήσεις και στο σύστημα συντάξεων. Σύμφωνα με τον κ. Daykin το Ηνωμένο Βασίλειο προσπαθεί να βρει μια χρυσή φόρμουλα όπου κράτος και ιδιωτικός τομέας θα παρέχουν από την μια σύνταξη βασισμένη στις απολαβές/ συνεισφορές του κάθε πολίτη και που θα εγγυάται από την άλλη μια ελάχιστη σύνταξη. Η καθιέρωση των συντάξεων προκαθορισμένου ωφελήματος σε συνάρτηση με άλλους παράγοντες π.χ. υπογεννητικότητα, αύξηση συντάξιμων χρόνων, εκτίναξαν το κόστος και τον κίνδυνο των παροχών των συντάξεων. Βάσης στοιχείων του 2004 οι ενήλικες άντρες στο Ηνωμένο Βασίλειο περνούν το ένα τρίτο της ζωής στην αφυπηρέτηση. Από το 1979 μέχρι το 2003 τα μέλη σε συνταξιοδοτικά ταμεία προκαθορισμένου ωφελήματος μειώθηκαν από 5,9 εκατομμύρια σε 3,7 εκατομμύρια. Κατά την ίδια περίοδο τα μέλη σε ταμεία προκαθορισμένης εισφοράς αυξήθηκαν από μερικές δεκάδες χιλιάδες σε 1,2 εκατομμύρια. Πέραν της αλλαγής αυτής όλο και περισσότεροι αριθμός εργοδοτών, ειδικά οι εργοδότες μικρού μεγέθους, δίνει λιγότερη σημασία στα θέματα συνταξιοδότησης. Καταλήγοντας ο κ. Daykin παράθεσε τα μεγάλα ζητήματα που αντιμετωπίζει σήμερα το Ηνωμένο Βασίλειο και σε μεγάλο βαθμό ολόκληρη η υφήλιος.

1 Κατά πόσο πρέπει να αυξηθεί το όριο συνταξιοδότησης.

2 Κατά πόσο η βασική σύνταξη θα μπορέσει να αντικαταστήσει κάποιες βασικές κοινωνικές παροχές. 3 Κατά πόσο μπορούν να συνεχιστούν τα σχέδια προκαθορισμένου ωφελήματος.

4 Κατά πόσο μπορούν να ενδυναμωθούν τα σχέδια προκαθορισμένου ωφελήματος αλλά να μοιραστεί το ρίσκο με περισσότερη ισότητα.

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ

Μεταρρύθμιση τώρα

Η κάλυψη της ελάχιστης συνταξιοδοτικής ανάγκης μέσα από ένα Γενικό Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης αποτελεί μεγάλο πλεονέκτημα αλλά χρήζει άμεσης μεταρρύθμισης ώστε να διασφαλιστεί η οικονομική βιωσιμότητα του. Στην τοποθέτηση αυτή προέβη ο σύμβουλος επί συνταξιοδοτικών θεμάτων της **Muhanna & Co** Παναγιώτης Γιάλλουρος, ο οποίος ανέλυσε την υποχρέωση της Κύπρου να καθιερώσει μια Εθνική Στρατηγική Συντάξεων. Αν και η Κύπρος πλεονεκτεί έναντι αρκετών μελών της ΕΕ, λόγω του σχετικά προχωρημένου συστήματος που ισχύει σήμερα εντούτοις υπάρχουν προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της ΕΕ, δηλαδή της "Διασφάλισης της επάρκειας και της οικονομικής βιωσιμότητας των συντάξεων". Πέραν των προβλημάτων που εντόπισαν οι υπόλοιποι ομιλητές, ο κ. Γιάλλουρος αναφέρθηκε και σε επί μέρους παράγοντες που επιδεινώνουν το πρόβλημα βιωσιμότητας των συντάξεων. Το κόστος κάλυψης των συνταξιοδοτικών δαπανών μόνο για κρατικούς υπαλλήλους ανέρχεται σήμερα

στο 2,3% του ΑΕΠ. Μέχρι το 2050, αν δεν επέλθουν τροποποιήσεις θα ανέλθει στο 4,1% του ΑΕΠ. Οι παράγοντες των αυξημένων κόστων είναι η χαμηλή ηλικία αφυπηρέτησης, ο υπολογισμός της σύνταξης στον τελευταίο μισθό και οι αυξήσεις των συντάξεων βάσει των γενικών αυξήσεων των μισθών. Επίσης προβλήματα αντιμετωπίζουν τα συνταξιοδοτικά ταμεία των ημικρατικών οργανισμών τα οποία σήμερα έχουν αναλογιστικό έλλειμμα 200 εκατομμυρίων, ενώ υπολογίζεται ότι το κόστος συντήρησης τους το 2050 θα ανέλθει στο 0,7% του ΑΕΠ σε σχέση με 0,4% που είναι σήμερα. Πιθανά βελτιωτικά μέτρα αναφέρει ο κ. Γιάλλουρος είναι:

- 1) Η επανεξέταση του δικαιώματος συνταξιοδότησης μεταξύ του 63ου και 65ου έτους ηλικίας.
- 2) Η αύξηση της ελάχιστης περιόδου ασφάλισης για συνταξιοδότηση από το ΤΚΑ.
- 3) Η επανεξέταση της μεθόδου αναπροσαρμογής των βασικών συντάξεων.
- 4) Η σταδιακή αύξηση εισφορών στο ΤΚΑ.
- 5) Η αύξηση των τεκμαρτών εισοδημάτων βάσει των οποίων πληρώνουν εισφορές οι ελεύθεροι επαγγελματίες.
- 6) Η κατάργηση του ανεργιακού επιδόματος για όσους αφυπηρετούν πριν την συντάξιμη ηλικία.
- 7) Επανεξέταση δικαιώματος ειδικής χορηγίας για νοικοκυριά συνταξιούχων των οποίων τα εισοδήματα περνούν το όριο της φτώχειας.
- 8) Αύξηση της υποχρεωτικής ηλικίας αφυπηρέτησης στο 63ο έτος.

Η ευρωπαϊκή οδηγία

Η ευρωπαϊκή οδηγία 41 αφορά τις δραστηριότητες και τη ρύθμιση των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών σχεδίων θέτει τους γενικούς όρους επενδυτικής πολιτικής στους οποίους τα κράτη μέλη μπορούν να προσθέσουν. Επιτρέπει την εξαίρεση μικρών συνταξιοδοτικών σχεδίων από τις περισσότερες ρυθμίσεις. Κυρίως περιορίζει τις δραστηριότητες των συνταξιοδοτικών σχεδίων και απαιτεί το νομικό διαχωρισμό από τους οργανισμούς οι οποίοι τα χρηματοδοτούν. Προβλέπει δε υποχρεώσεις για εγγραφή, διαχείριση, καθιέρωση των κατάλληλων κανόνων, παροχή επαρκούς πληροφόρησης των μελών και την ετοιμασία ετήσιων λογαριασμών. Το λιγότερο κάθε τρία χρόνια πρέπει να γίνεται η δήλωση αρχών επενδυτικής πολιτικής η οποία θα πρέπει να καλύπτει τον επενδυτικό κίνδυνο, τη διαχείριση κινδύνων και τη στρατηγική κατανομή ενεργητικού.

Η ΕΕ προσπαθεί ουσιαστικά να δημιουργήσει συνθήκες όπου οι διαχειριστές των ταμείων είτε θα επενδύουν συνετά είτε εάν το θεωρούν αναγκαίο θα αναθέτουν την διαχείριση μέρους των κεφαλαίων σε κατάλληλους επαγγελματίες. Η φιλοσοφία της ΕΕ που στοχεύει στην καλύτερη διακυβέρνηση των ταμείων προνοίας/ συντάξεων εστιάζεται στον καθορισμό του ρόλου των ευθυνών και των δικαιωμάτων του τριγώνου (1) Διαχειριστική Επιτροπή του Ταμείου, (2) Εποπτική Αρχή Ταμείων και (3) Εξωτερικοί επαγγελματίες (Σύμβουλοι Αναλογιστές, Ελεγκτές, Νομικοί Σύμβουλοι και Θεματοφύλακες Επενδύσεων).

Έτος όπου τα έξοδα για παροχές υπερβαίνουν τα έσοδα από εισφορές Έτος όπου τα συνολικά έξοδα υπερβαίνουν τα συνολικά έσοδα Έτος Εξάντλησης αποθεματικού
Λογαριασμός Γενικών Παροχών Πριν το 2004 2005 2013 Λογαριασμός
Συμπληρωματικών
Παροχών 2012 2018 2031 Ενοποιημένοι Λογαριασμοί 2009 2013 2024